

Lieve Mark,

Kom je een beetje door de Corona-tijd heen? Voor jou moet het wel extra zwaar zijn, want iedereen kijkt naar je terwijl je wel weet hoe slecht de mensheid is opgewassen tegen nieuwe microbiologische aanvallen. Beheer is in zo'n geval het enig mogelijke, en je toont je hierin een sterke leider bent die zich laat voeren door wetenschap zonder te vervallen tot jachtig populisme. Dat bewonder ik. Maar het blijft lapwerk, en moet aangevuld worden met vermindering in de toekomst.

Je ambtenaren en wetenschappers zullen je vermoedelijk wel uitgelegd hebben dat nieuwe virussen om de haverklap opduiken, ook in Nederland. Ze zullen je ook verteld hebben dat Corona verschrikkelijk is, maar mild in vergelijking met voorspelbare ziektekiemen die rond 50% van de geïnfecteerden doden. Ik concludeer dan ook dat onze regering/overheid de bevolking aan onacceptabele risico's blootstelt, en dat we van Corona moeten leren dat daar een verantwoordelijkheid ligt voor beter beleid.

Want wat is er nou helemaal aan de hand? We vinden het lekker om vlees te eten. Ooit was dat speciaal en smaakvol, maar door prijsdaling is het een onnadenkende gewoonte geworden, zodat we nu meer ramschvlees eten dan goed voor ons is [0]; dit geldt overigens ook voor zuivel en eieren.

De markt stuurt actief aan op deze massaconsumptie voor de hoogste omzetten tegen de laagste kosten, en heeft daarbij alleen oog voor het hier en nu. Dat laatste is een probleem, want alles wat kan worden afgeschoven op andere mensen of andere tijden versterkt een concurrentiepositie en bepaalt wie de markt aanvoert, maar wel ten koste van de hele samenleving. Door deze vrije marktwerking is een gedrocht van een industrie ontstaan. De omgang met levende wezens schaalt compleet anders dan een fabricageproces zoals van broodrooster, met als gevolg dat dierhouderijen onze leefomgeving op talrijke manieren zijn gaan verdrukken, maar ik beperk me hieronder tot microbiologie.

Dieren zien amper nog zonlicht, krijgen niet het voer dat ze gezond houdt en ze zijn opgefokt tot een schim van hun oorspronkelijke, sterke rassen. Dat alles bezorgt ze stress en een brak immuunsysteem, waardoor ziektekiemen in dieren kunnen muteren en exploderen. Dat alles is reguliere praktijk in de industriële dierhouderij en iedereen kijkt ervan weg. Tot het weer eens uitbreekt als epidemie of pandemie; dan opeens vindt iedereen het vreselijk dat het systeem dat we doorlopend sponsoren zulke gevolgen heeft. Is het gevaar bezworen dan vergeet de mensheid maar al te snel, tot de volgende ronde, in de naïeve veronderstelling dat resultaten uit het verleden een garantie zouden bieden voor de toekomst. Maar dat klopt niet, Mark.

Als het aandeelhouders pleziert dan schrijft de werking van de markt voor dat dieren zonder pardon verder in de stress gejaagd worden. De klant ziet dat toch niet als een product eenmaal in de winkel ligt, en vaak ziet ook de aandeelhouder alleen cijfers en grafieken. Dus zetten we dieren lekker dicht bij elkaar, dat spaart ruimte en geld. Natuurlijk krijgen infecties dan wel extra kansen, maar daar hebben we wat op gevonden met antibiotica. Alleen helpt dat niet tegen schimmels en virussen, dus die krijgen juist extra kans om over te springen, soms via de drek die uit zieke dieren loopt. De situatie is optimaal om ziektekiemen te laten muteren en telkens weer de dieren en mensen in de omgeving belagen tot ze een aanstekelijke combinatie vinden. Corona is daarvan bepaald niet het eerste voorbeeld. Naast het rondsproeien van spontane nieuwe virussen kweekt deze situatie ook resistente bacteriën waarmee geïnfecteerde mensen niet meer met antibiotica behandeld kunnen worden. Infecties worden daarmee weer een doodsoorzaak, net als in de Middeleeuwen. Je kunt beter niet gaan armpjedrukken met moeder natuur, want ze blijft doorduwen en wint op den duur altijd. In balans met haar samenleven en gebruikmaken van haar vermogen tot stabiliteit is de verstandiger keus.

Weet je waarom ik steeds meer dierlijke producten mijd? Omdat bestedingen aan zulke producten bijdragen aan de manier waarop ze geproduceerd worden terwijl ik, als consument, geen redelijke mogelijkheden heb om varianten te kiezen waarvan ik weet dat er redelijk en verstandig met dieren wordt omgesprongen [1]. Een oerwoud aan keurmerken over vierkante meters per dier, dat is desinformatie waar wij als burgers niet uit kunnen opmaken of een dier krijgt wat het nodig heeft. Heldere informatie zou zijn of dieren fit en gezond zijn, en veel mensen kunnen zien of een dier goed in zijn vel steekt, niet met een meetlat of sticker maar bijvoorbeeld door te zien hoe een dier op toenadering reageert.

Rechten voor dieren, dat gaat me te ver; en ik pleit ook niet op inperking van de vrijheid om vlees te eten. Maar ik vind ook niet dat individuele keuzes door slecht voorgelichte consumenten [2] ertoe mogen leiden dat een heel volk maandenlang in isolatie wordt opgesloten en duizenden het leven laten. We

kunnen toch geen vertrouwen hebben in een markt die processen veroorzaakt die aan half Nederland kilonallers verkoopt terwijl daardoor duizenden *anderen* kunnen komen te overlijden? Want dat is het reële gevaar dat we lopen door deze "externalisatie van kosten" op de markt voor dierlijke producten.

Weet je wat me flink bang maakt? Dat de benaming COVID-19 een jaartal bevat. *To be continued* staat daar eigenlijk. En dat is ook wat de wetenschap rond infecties voorspelt als we doorgaan zoals we nu doen. Misschien is het nog wel enger dat er maar twee cijfers staan, alsof de strijd gestreden zal zijn aan het eind van deze eeuw. Wie denk jij dat er dan wint? Onze steeds ongezonder wordende mensheid of het snel ontwikkelende en door dierhouderijen overal ter wereld tot mutaties aangespoorde microbiologische leven? Jouw regering gelooft toch ook niet dat we ook maar een schijn van een kans maken tegen microorganismen, en dat we ze ongestraft kunnen blijven prikkelen tot spontane mutaties?

Laat me de wetenschappelijke puzzelstukjes aaneen leggen om de grote lijn te geven van wat er in de dierhouderij gebeurt. Bij voeding die ongeschikt is voor een soort verandert de samenstelling van de darmflora, en daarmee ook de stoffen die de dikke darm in de bloedbaan aflevert. Antibiotica verergert dit probleem. Een darmflora zal bij gebrek aan vezels terugvallen op suikers in de slijmvlies van de darmen, benadert daarbij de darmwand te dicht en triggert dan het immuunsysteem, dat hierdoor ontregeld raakt. In die toestand wordt het moeilijker om met belagende schimmels, virussen en bacteriën af te rekenen, en kunnen die zich dus langer vermeerderen en met meer kans op succes muteren in een gastlichaam. Ze nemen dan de plaats over van microorganismen die daar gewoonlijk huizen en waaraan dier en mens al lang gewend zijn, en zo ontkiemt dus een nieuwe ziekte. De stoffen die uit de vreemde darmflora in de bloedbaan komen schakelen tegelijkertijd genen uit die gunstig werken, en activeren andere die de vatbaarheid voor ziektes vergroten; op die ziekmakende genen is geen natuurlijke selectie geweest doordat dieren nog maar heel kort zo slecht worden behandeld. Dit alles levert een matig of ernstig ziek dier, en die ongewone omgeving biedt een voedingsbodem voor spontane mutaties van ziektekiemen. Want het microleven leeft snel en past zich razendsnel aan.

Bij ziekte of schade moet een lichaam herstellen, en daarbij helpt een goede voorraad Vitamine D. Die wordt gemaakt van zonlicht, calcium en Vitamine B5. Vitamine B5 is echter tegelijk nodig als antwoord op stress; mogelijk is dat waarom we zo futloos in bed liggen als we ziek zijn, en waarom zieke dieren zich afzonderen van hun kudde; zo vermindert een ziek dier normaliter de kans op overdracht van infecties. In de natuur is daar ruimte voor en regelt zich dat vanzelf, maar onze dierhouderij maakt dat op vele fronten stuk door beweging aan banden te leggen, darmflora's en immuunsystemen te vernielen, dieren te weinig ruimte te geven om fit te blijven, ze in hun eigen toilet te laten wonen, en algemeen in stressvolle omstandigheden te houden. Dit alles versterkt het spontaan muteren van ziektekiemen en biedt dus een goede kans op razendsnelle overdracht op andere dieren en omwonende mensen.

De vorm van dierhouderij die nu toegelaten wordt vormt een uitdaging aan de natuur om nieuwe balansen te zoeken, door spontane mutaties die anders zouden verdwijnen maar die in de slechte omstandigheden van door de mens gehouden dieren opeens floreren. Als er gemuteerd moet worden zijn de microorganismen de hardlopers, en hun gastlichamen de doodlopers. Soms kan dat niet overspringen op andere dieren, maar soms ook wel. Soms kan het niet overspringen op andere soorten, maar soms ook wel. Daarmee is de dierhouderij dus levensgevaarlijk voor omwonenden, en dat betreft burgers die onze overheid hoort te beschermen. De schuldvraag is met deze wetenschappelijke mechanismen glashelder te begrijpen en de nalatigheid van overheid is dus levensgroot; ze zou van dierhouderijen moeten eisen dat alle dieren gezond en vrij van stress zijn.

Ben je in dit kader goed doordrongen van de risico's van de vogelgriep? Weet je hoe vreselijk besmettelijk die kan zijn als hij eenmaal overstapt op mensen, en dat experts agressieve mutaties voorspellen die ongeveer de helft van de geïnfecteerden doodt? En besef je wel dat dit er vroeg of laat van gaat komen als de politiek de kans mist om te leren van Corona? Dit is geen balansoefening met economische belangen meer, het gaat om het gaat om leven of dood van 8 miljoen Nederlanders. Dat is ook niet acceptabel als de kans erop klein is. Een dergelijke uitbraak is al voorgekomen in 1918, met een veel minder mobiele mensheid dan nu; je kunt hier [3] terecht voor een begrijpelijke lezing van een infectiewetenschapper die de Amerikaanse overheid waarschuwt voor een dergelijk virus in combinatie met een griep. Je kunt bij die link ook downloads vinden met een degelijke wetenschappelijke onderbouwing. Burgers kunnen zonder heldere voorlichting of onzichtbare/indirecte gevolgen keuzes maken die de gemeenschap schaadt, maar bij een overheid is het riskeren van haar halve bevolking in de zachtste bewoording nalatig. In hardere bewoordingen duikt al snel de prijs van een mensenleven op, afgeleid uit een door de overheid verdedigd beleid.

Datgene wat beleidsmakers krampachtig proberen te managen met quarantaine en het vernietigen van veestapels is uiteindelijk een doodordinaire paniecreactie op een door hen gedoogde broedplaats voor biologische wapens; een effectief en levensgevaarlijk laboratorium dat gewoon in een schuur draait op loopafstand van ons, gewone burgers. Ik spreek van wapens omdat er onschuldige burgerslachtoffers vallen, terwijl de werkingsprincipes gelijk zijn aan de biologische wapens die al zeer lang verguisd en verboden zijn. Snap je hoe gênant het overkomt als onze premier in het buitenland loopt te pronken met onze efficiënte productie van zuivel, vlees en eieren? Je weet toch ook dat veel varkensboeren en hun families rondlopen met resistente bacteriën, en dat ziekenhuizen zulke boeren steevast in quarantaine ontvangen? Snap je hoe ongelofelijk de markt en jouw regering bewijzen te hebben gefaald de bevolking te beschermen bij elke veestapel die moet worden geruimd omdat er alweer ergens een epidemie of pandemie dreigt uit te breken, soms onder vee en soms onder mensen? Want het is elke paar jaar weer raak: AIDS, Q-koorts, gekke koeien, de lijst is lang en eindeloos. Vrije seks is al jarenlang gevaarlijk, en inmiddels moeten we in het openbare verkeer geregeld een muilkorf voor. Het beleid tot beheersing van ziektekiemen faalt structureel en de samenleving is daarvan de dupe. *Hoeveel meer inperking van democratische vrijheden heeft een marktgelovige nodig om in te zien dat het algemene belang lang niet altijd volgt uit individuele economische keuzes?*

Nederland is zeer actief op het gebied van dierhouderij, en we zijn even vatbaar voor deze problemen als de rest. We hebben al eens een twijfelachtige primeur gehad met vogelgriep H7N7, die velen vergeten zijn omdat die variant toen nog niet heel dodelijk bleek; maar elke ronde levert nieuwe varianten, en de aanhouder wint; dat is in dit geval het virus dat we de kans geven (en zelfs uitdagen) om zich te muteren tot het aanslaat. Daarbij leek het er enige decennia terug op dat infectieziektes tot het verleden behoorden. Dat was kort voor het schaamteloze opschalen van de dierhouderij. *Ik ben het volledig beu dat we als bevolking telkens weer bedreigd worden door dit soort ziektes die blijven komen zolang politici en overheid de verantwoordelijkheid over het ontstaan ervan afschuiven op een volstrekt ontoereikende marktwerking.*

Lieve Mark, jij maakt de regels van dat land, dus jij kunt leiderschap tonen door ook hierin naar de wetenschap te luisteren, door met ons land het voortouw te nemen, en door de markt die randvoorwaarden op te leggen die ons gemeenschappelijke belang dienen maar niet uit de marktwerking voortvloeien. Door bij wet te regelen dat dieren zo gehouden worden dat ze fit en gezond blijven zodat hun natuurlijke immuniteit werkt, en de markt de vrijheid te laten de uitwerking slim en optimaal in te richten. Door de markt niet te overspoelen met keurmerken, vierkante meters en loze beloftes over zelfregulering, maar door naar wetenschappelijke inzichten een helder doel rond fitheid en gezondheid op te stellen die alle dieren beschouwt als levende wezens die, als ze ziek zijn, een risico vormen voor het ecosysteem dat we onlosmakelijk met ze delen. Door te stellen dat dierhouderijen en zelfs slachthoven veilig door burgers bezocht moeten kunnen worden. Door preventieve controles op de gezondheid en fitheid van dieren via bijvoorbeeld uitwerpselen en bloed, soms wellicht op indicatie van bezoekers. Door flexibel in te springen op nieuwe onafhankelijke wetenschappelijke inzichten die de invulling van fitheid en gezondheid verder uitwerken. Door de grenzen alleen open te houden voor dieren en hun producten als die ook hun leven lang fit en gezond zijn geweest [4].

Zodat de ziektes van dieren weer vanzelf kunnen overgaan. Zodat omwonenden van dierhouderijen niet langer hoeven te vrezen voor hun leven. Zodat alle dierhouderijen onder dezelfde heldere regels vallen. Zodat boeren weer plezier kunnen beleven aan hun dieren. Zodat dieren weer plezier kunnen beleven aan hun boeren. Zodat vleeseters geen cognitieve dissociatie hoeven te voelen over hun eetpatroon. Zodat wij als burgers weten dat we niet langer ongewild bijdragen aan Corona en haar kwadere zusters. Zodat wij als land gezonder en productiever kunnen worden. Zodat wij als land en als wereld niet telkens weer het slachtoffer worden van de biologische wapens die onophoudelijk als bijproduct uit de dierhouderij rollen.

Ik wens je wijsheid, Mark.

Dr.ir. Rick van Rein
GroenGemak

Deze tekst valt onder Creative Commons licentie [BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

[0] Steevast volgt uit *onafhankelijk* wetenschappelijk onderzoek dat mensen gezonder zijn naarmate ze minder dierlijke producten eten; dierlijke voeding blijkt een belangrijke trigger in kanker, hart- en vaatziektes en ouderdomsdiabetes. De andere grote trigger blijkt industrieel bereide voeding. Vleeswaren en worst combineren dit, en inderdaad plaatst de WHO deze inmiddels in dezelfde categorie als asbest, omdat ze met zekerheid kankerverwekkend zijn. Overigens blijkt dat het lichaam zich

van bijna alles kan herstellen als we het via gezonde voeding de kans geven. Dat vergt dan wel grondiger voorlichting dan de slappe hap die landen nu aan hun burgers voorschotelen; met name moeten kaf en koren in onderzoek gescheiden worden op grond van onafhankelijkheid en wetenschappelijke methode, en kan inzichtelijk worden gemaakt wat de consequenties zijn van de verschillende voedingskeuzes door aan te geven welke processen ze op diverse plekken in het lichaam veroorzaken. Er moet geen interpretatie of cherry picking (single-reference quoting) zijn door journalisten of diëtisten of beïnvloeding worden toegelaten vanuit belanghebbenden zoals de voedselindustrie of medicijnenmarkt, of vooropgezet onderzoek. In plaats van een leven lang insuline en het voorspelbare degradatiepad van ouderdomsdiabetes kun je ook een paar weken op dieet (DrMcDougall.com), maar welke grote marktpartij heeft er baat bij zoiets aan het grote publiek te vertellen?

[1] Om precies te zijn deed ik een gedachtenexperiment; ik stelde me voor dat kippen meer eieren zouden leggen als we ze dagelijks zouden uitknijpen, en vroeg me af hoe ons marktsysteem daarop zou reageren. Hoewel het vermoedelijk lagere kwaliteit eieren op zou leveren, zou iemand het proberen en ermee weggelopen zolang mensen daar niet *aantoonbaar* direct aan sterven; vervolgens maakt diegene die dit introduceert meer winst dan zijn concurrenten, wordt rijker, kan de markt controleren en voor je het weet zijn anderen genoodzaakt om hetzelfde te doen of hun bedrijf te sluiten. Aandeelhouders kiezen in zo'n geval standaard voor winst. Economisch is dit logisch, maar ethisch is zo'n systeem zo ontzettend *stuk* dat ik mijn geld er niet in wilde steken, en het daarmee in stand houden.

[2] Veel mensen denken dat het Voedingscentrum een overheidsorgaan is, en dat het een goed teken is als diëtisten daarbij zijn aangesloten. In werkelijkheid onderhoudt het Voedingscentrum banden met de voedselindustrie, in weerwil van een kanon aan *neutraal* wetenschappelijk onderzoek dat aantoont dat voedsel bereid vanaf basisingrediënten enorme gezondheidsvoordelen biedt ten opzichte van industrieel geproduceerd *junk food*. Dat komt vooral door behoud van de natuurlijke samenstelling met vezels en vitamines, en minder ongezonde maar geldsparende vulmiddelen zoals suiker, vet en zout. Het Voedingscentrum verschaft weliswaar heldere adviezen, maar is verre van transparant over hoe die ontstaan; daarmee zijn de adviezen waardeloos en plaatst ze zichzelf in een machtspositie. Dit is een klap in het gezicht van al het deugdelijke wetenschappelijk onderzoek naar voeding. We moeten als Nederlandse burgers uitwijken naar buitenlandse websites zoals NutritionFacts.org als we onderbouwde informatie zoeken in plaats van dom gehouden te worden; mensen hebben dit nodig, blijkens de aantallen die vallen voor vallen zoals calorieëntellen of koolhydraatarme diëten, beide onzin volgens de wetenschap. Het is pijnlijk dat onze overheid stelselmatig geld in zo'n Voedingscentrum steekt, maar het is ook gangbaar; in andere landen is de bevolking ook via zo'n tussenschakel ten prooi gevallen aan de grote "voedsel"-fabrikanten, met als gevolg een tanende volksgezondheid (en prima winsten voor die fabrikanten en hun aandeelhouders).

[3] <https://nutritionfacts.org/video/pandemics-history-prevention/>

[4] En die vrij van stress gestorven zijn. Dit zou via hormonen meetbaar moeten zijn en schijnt zelfs de smaak van vlees slechter te maken. Met name ritueel slachten blijft wrange en stressvol -- dieren onverdoofd de keel doorsnijden en dan op de kop hangen tot ze, schoppend in doodsangst, bij hun volle bewustzijn zijn leeggebloed. Een koe heeft acht minuten nodig om zo te sterven. Het staat de Staat niet om bij zoveel leed te discrimineren op religie. Overigens zal het in deze hoek meestal om ingesleten gewoontes gaan en niet om religieuze beginselen tot vleesconsumptie, want Jezus, Mohammed en Boedha waren alledrie vegetariër.